

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Maj 2011; påsktiden

*Kära systrar och bröder,
Kristus är uppstånden!*

Påskropet har ljudit. Natten har lyst som dagen. Mörkret har förvandlats till ljus.

Firandet av Herrens påsk i Bjärka-Säby blev också i år en förunderlig upplevelse, med en påsknattsvigilia som inleddes på ett för oss nytt, men för kyrkan traditionellt vis, med ursprung i Jerusalem på 300-talet: halv fyra på påskdagsmorgonen hade en stor församling mött upp utanför kapellet. Natten var ännu svart under en stjärnklar himmel, all belysning kring slottet nedsläckt och i halvmånens röda sken var gestalterna som anlände svagt urskiljbara. Allt var mycket stilla, inte ens vinden hördes andas. Efter läsningen i mörkret av evangeliet om de myrrabärande kvinnorna och efterföljande procession till den tomma graven, återvände vi till platsen utanför kapellet. Så tändes påskelden, välsignades och beröktes. Det stora påskljuset bars fram, symboler och årtal ifylldes och Jesu sårmärken i form av rökelsekorn fästes på ljusets kors, innan det tändes och fick sin eld från påskelden.

Ropet ljud i natten: *Kristi ljus som fördriver allt vårt mörker!* Ljuset spred sig snabbt i församlingen, och när vi vandrade in i kapellet med de gula vaxljusen i händerna visste vi att något stort och ofattbart hade hänt. *Med din död nedtrampade du döden och åt dem som är i gravarna har du gett ett evigt liv*, sjöng kyrkan över hela världen denna natt.

*

I framställningar av uppståndelsen finns en skillnad mellan västlig och östlig tradition. I bildmotiv från väst framträder Kristus ofta i ensam gestalt vid sin uppståndelse. I öst ses han tillsammans med dem till vilka han nedstigit i sin död. I ortodox tradition framställs Kristi nedstigande i dödsriket, och hans möte med dem som hållits fångna i döden, som ett ögonblick av triumf. Kristus står på dödsrikets söndertrampade port. Han räcker sin

hand åt våra första föräldrar, Adam och Eva, för att dra dem upp ur dödsriket, visualiserat på en av de mest älskade av alla ikoner, *Anastasis*, den bysantinska uppståndelseikonen, påskens festikon, som också kallas för "Dödsrikets plåga". Den fick sin form på 700-800-talet. Kyrkofäder som Gregorios den Store beskriver hur Kristus genom sitt nedstigande i underjorden förvandlade fängelset till en väg.

I sin påsknattsvigilia sjunger kyrkan:

*Med döden nedtrampade du döden,
och åt dem som är i gravarna
har du gett ett evigt liv.*

Påsknattens triumferande rop sammanfattar i några förtätade rader det mysterium vi firar i festernas fest. Det är ingen tillfällighet att denna troparion, likt en mäktig lovsång, därefter sjungs av kyrkan i öst i varje gudstjänst under hela påsktiden – så också hos oss – ända fram till pingst. Här framträder det starkaste motivet i den kristna påsken: dödens och dödsrikets fullständiga nederlag. Som det heter i en annan hymn under påsknatten: *När Du nedsteg till döden, Du odödliga Liv, då nedslog Du helvetet med Ditt gudomliga ljus.*

*

Motivet har en central plats i liturgin under firandet av påsken. I en av Stora lördagens gudstjänster sjunger kyrkan:

*I dag stönar dödsriket och ropar högt:
"Min kraft och min makt har krossats.
Jag mottog honom som är odödlig, som en död bland de döda,
Men mot Denne förmådde jag inget,
Och med honom förlorar jag alla jag regerat.
Jag hade i mitt våld alla tidsåldrars döda,
Men se, Han uppväcker dem alla!"
Ära vare Ditt kors och Din uppståndelse!*

När vi i Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby i år har tryckt liturgierna för de heliga tre påskdagarna i en bok, är syftet inte enbart att underlätta för gudstjänstfirarna att följa med i den rika och omfattande liturgin under dessa dagar. Genom att texterna görs tillgängliga kan vi meditera över trons stora mysterier, som får sitt mest målande och koncentrerade uttryck i liturgin. Som när Johannes Chrysostomos säger i en påskpredikan: "Dödsriket erfor bitterhet av att möta dig ansikte mot ansikte där nere. Det erfor bitterhet, ty det störtades. Det erfor bitterhet, ty det fick stå med skam. Det erfor bitterhet, ty det besegrades. Det erfor bitterhet, ty det blev tillfångataget."

När det gäller vad som anses auktoritativt för kyrkans tro är det ingen tillfällighet att de liturgiska texterna kommer näst efter Nya testamentet i rang i ortodox tradition. Först därefter följer kyrkofäders skrifter och formuleringar från kyrkomöten. Det är kyrkans bön – hennes *lex orandi* – som ligger till grund för hennes tro, kyrkans *lex credendi*. Vill man veta vad kristna verkligen tror skall man delta i deras gudstjänst. I vår tillbedjan – och då inte bara i orden vi använder utan minst lika mycket i den hållning med vilken vi firar gudstjänst – framträder vår tro långt mer än i våra bekännelseskrifter och muntliga utläggningar. Därför är liturgin, och själva delaktigheten i kyrkans gudstjänst, den avgjort viktigaste formerande händelsen i våra liv som kristna. I liturgin kommer vi till tro, växer in i vår tro och blir det vi tror. Det säger sig själv att deltagandet i påskens gudstjänster kan vara en livsförvandlande erfarenhet för den kristne. Även det motsatta gäller: den som sällan eller aldrig deltar i kyrkans gudstjänst blir utlämnad åt att på egen hand bevara tron, ett näst intill omöjligt projekt. Ja, man kan fråga sig om det alls är möjligt att ana evangeliets omvälvande, kosmiska konsekvenser innan man deltagit i firandet av den heliga påsken.

Gudstjänstens innehåll, de liturgiska texterna och bönerna, grundar sig i allt väsentligt på Bibeln. Men den har också hämtat inspiration, uttryck och bilder från andra kristna skrifter från de första århundradena. Sådana texter har kyrkan tagit med i sin gudstjänst när hon uppfattat att de inte motsagt Skriften, men däremot kastat ett förklarande ljus över ibland gåtfulla sammanhang i Bibeln. Så är fallet med Kristi nedstigande i dödsriket. Motivet finns tydligt utsagt i Nya testamentet, men de bibliska texterna är här ytterst sparsamma. Det framträder dock i inte så få andra texter från den tidiga kyrkan. Den fylligaste beskrivningen av skeendet i samband med Kristi nedstigande i underjorden har vi fått genom Nikodemosevangeliet, en av de

nytestamentliga apokryferna. Ett avsnitt ur denna, med tydlig anspelning på den Psaltaren 24, lyder:

Ånyo ljöd rösten: "Höj portarna." När dödsrikets Furste andra gången hörde rösten, sade ... han: "Vem är då ärans Konung?" Herrens änglar sade: "Det är Herren, stark och väldig. Herren väldig i strid." (Ps 24:8). Och i samma ögonblick bröts bronsportarna i stycken och järngallren krossades och alla döda som varit bundna löstes från sina bojor, och vi med dem. Och ärans Konung trädde in såsom en människa och alla dödsrikets mörka vrår fylldes av ljus.

Ärans Konung sträckte ut sin högra hand och fattade vår förfader Adam och reste upp honom. Sedan vände han sig också till de övriga och sade: "Kom med mig, ni alla som lidit döden... Jag reser er alla åter genom korssets träd."

*

Kristi seger som en seger över döden är givetvis framträdande i evangeliernas uppståndelseberättelser, och inte minst Paulus tolkar dessa som en triumf över döden: "Du död, var är din seger! Du död, var är din udd." Och i ett kärnord i Hebreerbrevet heter det att Kristus "genom sin död skulle göra dödens herre, djävulen, maktlös" (Hebr 2:13). Det bibelsammanhang som tydligast behandlar Jesu triumferande nedstigande i dödsriket är 1 Petr 3:18–20 samt 4:6. Här anar vi de kosmiska följderna av Kristi korsdöd. "Hans kropp dödades, men han gjordes levande i anden, och så kunde han stiga ner och predika för andarna i deras fångelse." Var detta endast en "objektiv" förkunnelse av den seger över döden som Jesus vunnit, eller innebar den något för dem som hölls fångna i dödsriket och tog emot budskapet? I det fjärde kapitlets sjätte vers skriver Petrus: "Ty därför förkunnades evangeliet också för dem som nu var döda: även om de som människor blev dömda kroppsligen, skulle de få leva andligen, som Gud."

Av sammanhanget framgår att Petrus syftar på dem som gick under i samband med floden på Noas tid. Kyrkan har av detta skriftställe aldrig byggt en teologi om frälsning efter döden, men inbjuder oss att på avstånd förundras över mysteriet med försoningens räckvidd, såväl i tid och rum, som bland levande och döda. Meditationen över Kristi seger över död och dödsrike väcker vår bön och vårt hopp om det omöjliga: allt skapats frälsning undan synd och död, eftersom Kristus, som var fri från synd, blev en död

bland de döda. Stora lördagens budskap är att Gud finns i den yttersta ensamheten. Inte ens helvetet undgår hans närvaro, något som redan David profeterade om: "Bäddade jag åt mig i dödsriket, är du också där." Genom Kristi nedstigande i underjorden bekräftas dessa ord, och i förundran stillnar vi inför den oerhörda frågan: Vad innebär det att de döda hädanefter delar döden med den döde Guden, som inte kan dö?

"Ingen må frukta döden, ty Frälsarens död har befriat oss", säger Johannes Chrysostomos i en berömd påskpredikan och citerar Paulus: "Du död, var är din udd? Du dödsrike, var är din seger? Kristus är uppstånden och du är störtad ... Kristus är uppstånden och det finns ingen död kvar i gravarna."

*

Kristi nedstigande i dödsriket ställer oss inför ett stort mysterium. Såväl de bibliska som de liturgiska texterna talar om *alla* människor, om *hela* mänsklighetens befrielse, när Kristi plundring av dödsrike och helvete besjungs. *Jubla alla ni döda, ty döden har dödat och dödsrikets plundrats*, heter det i en av gudstjänsterna. I Stora fredagens liturgi sjunger kyrkan:

Herre, på korset rev du sönder våra synders skuldbrev och när du räknades bland de avlidna fängslade du dödsrikets furste, och du befriade alla från dödens bojar genom din uppståndelse.

Och i påskdagens liturgi:

Änglarnas skaror förundrades när de såg dig, Frälsare, räknad bland de döda. Du krossade dödens makt och uppreste Adam tillsammans med dig och befriade alla människor från dödsriket.

Gäller alltså denna seger över döden fler än Gamla testamentets rättfärdiga och de som dött i tron? Johannes av Damaskus säger: "Om du frälser de värdiga, så är det inget märkvärdigt, och om du förbarmar dig över de rena, så är det inget under, ty de är ju värdiga din barmhärlighet."

Vad säger då Skriften? Paulus framhåller att det är Guds uttryckliga vilja att *alla* ska bli räddade, eftersom Gud i Kristus försonat *hela* världen med sig. Och samtidigt

måste vi säga: Gud påtvingar ingen sin vilja, eller som de gamla teologerna brukade säga: "Gud förmår göra allt, utom att tvinga människan att älska honom." I Diognetosbrevet, en mycket gammal kristen text, heter det att Gud sände sin son som "frälsare för att vinna och inte för att tvinga. Ty våld finns inte hos Gud." Därför förkunnar inte kyrkan allas slutliga frälsning som en lära. Dödsriket finns – men det har dömts till döden. Däremot uppmantrar kyrkan oss att be om det och hoppas, allt medan vi är vittnen om denna seger för att alla skall bli delaktiga av den. Johannes Klimakos dristar sig att säga: "Det är inte omöjligt att alla blir frälsta och försonade med Gud."

En av de andliga fäder som allra starkast framhåller Guds vilja att frälsa alla är Isak Syriern. För Isak är det otänkbart att det skulle finnas någon hämnd och vedergällning hos Gud. Ingen framhåller som han Guds omätliga och gränslösa kärlek. Inför frågor som "Varför dömer Gud till eviga straff?" svarar Isak att ingen människa kan berövas Guds kärlek. Men samma kärlek som utgör källan till de rättfärdigas salighet blir en plåga för dem som inte vill kännas vid Gud. Helvetets plågor är för Isak "kärlekens gissel". Han skriver: "Kärlekens kraft verkar på två sätt. Den plågar syndarna, precis som här när en människa plågas på grund av en vän. Men den blir en källa till glädje för dem som har uppfyllt dess plikter." Gud skapar alltså inte obarmhertiga plågor, enligt Isak. Det är vi som väljer det onda, och som lider följderna av detta val. Helvetet är med andra ord "plågan av Guds frånvaro".

*

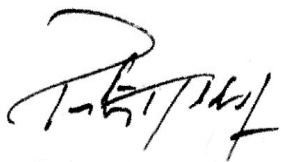
Nu lever vi i svallvågorna av påskens omtumlande händelser, dessa som vi gjorts delaktiga av i vårt dop och firar i kyrkans eukaristi. Tiden efter påsk var i den unga kyrkan den så kallade mystagogiska undervisningens tid för dem som döpts under påsknatten. Det innebär att man nu fördjupades i dopets och eukaristins mysterier, och därmed innebörden av Kolosserbrevets ord: "Vi lever ett osynligt liv tillsammans med Kristus hos Gud." Den kristna mystikens kärna kan till sist beskrivas med enkla ord: *Våra hjärtan är hos Herren*. Så svarar vi varje gång vi möts av uppmaningen inför eukaristin: Upplyft era hjärtan! Var och en som i tro instämmer i dessa ord i gudstjänsten är i ordets rätta bemärkelse en *mystiker*. Jag påminner mig den katolske teologen Karl Rahners berömda ord: "Framtidens kristne kommer att vara mystiker – eller inte kristen alls!"

För oss som kommunitet är nu förberedelserna inför sommarmötet i augusti och det därtill hörande generalkapitlet i full gång. Det innebär också att det är hög tid att anmäla sig. Många kommer att vara med under hela sommarmötet, men jag vet också att en del av er endast har möjlighet att delta i helgens generalkapitel. I den stora festgudstjänsten den 14 augusti avlägger åtskilliga av noviserna sina högtidliga löften, och kommunitetens samtliga medlemmar förnyar sina löften. Skulle någon av er inte ha möjlighet att närvara vid löftesförnyelsen vill jag be er att i god tid höra av er till mig som preses. Den årliga löftesförnyelsen är ju obligatorisk för oss alla, men kan också för den som har särskilda skäl ske skriftligen. Jag vill dock betona att med den nya ordning vi har med endast en årlig löftesförnyelse är det angeläget att vi gör allt vi kan för att närvara.

Bifogat finns sommarmötets program. Under mötets samlande tema, *När en brusten värld blir hel*, kommer vi att fördjupa oss i olika sidor av vår gemensamma spiritualitet. Ett detaljerat program med seminarier och workshops kommer att sändas ut till er alla i nästa månadsbrev. Dessutom finns bifogat ett blad med information om anmälan och priser för deltagande i sommarmötet.

Så vill jag önska er alla en påsktid full av glädje och lovsång. För alla som levt i fastans förberedelsetid skänker kyrkans gudstjänster nu den försmak av himlen som den kristne alltid bär inom sig, men som under denna tid fyller våra hjärtan och vår tillvaro på ett alldeles särskilt sätt. Om det kristna livets grundton är glädje, gäller det än mer påsktiden. För den som har ögon att se med framträder nu den enda verkligt verkliga verkligheten: hela skapelsen strålar i påskens glädje!

Er tillgivne,

P.S. Just nu finns en ledig lägenhet i Apellunden, bostadshuset som ligger bakom slottsannexet. Se informationen på ett av de bifogade dokumenten i detta utskick.